

Miljöbilssituationen i Norrtälje

6 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

Augusti 2006

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektorer utsläpp har stagnerat eller börjat minska.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har slagit fast att ansvaret också gäller sektorsvis, med målet att trafikens koldioxidutsläpp år 2010 ska vara tillbaka på 1990 års nivå, för att långsiktigt minska. De totala utsläppen av fossil koldioxid i Norrtälje har ökat med 6 procent från 1990 till 2000, varav industrin dock står för huvuddelen av ökningen.

Bilisten är tongivande också för andra utsläpp av miljö- och hälsoskadliga ämnen, som resulterar i bland annat allergier, cancer och bullerrelaterad stress. Transporter är den största enskilda källan till flera miljö- och hälsofarliga utsläpp i åtskilliga av landets kommuner. Trafiken är dessutom ofta huvudorsak till att kommunen inte klarar fastställda miljö kvalitetsnormer för bland annat cancerframkallande partiklar. Kommunen slår själv fast att ”bilinnehavet är det största i länet med 447 bilar per 1 000 invånare. I Norrtälje kommun orsakar vägtrafik och sjöfart 47 % av koldioxidutsläppen. Utsläpp av kväveoxider orsakar övergödning och i vissa fall försurning. I kommunen står kommunikationerna för 82 % av kväveoxidutsläppen. Då är ändå inte utsläppen från flygtrafiken medräknade. Utsläpp av svavel orsakar försurning. I kommunen står kommunikationerna för 33 % av svavelutsläppen. De orsakar även utsläpp av kolväten (55 %) och bidrar därmed till bildande av marknära ozon vilka båda är hälsovådliga.” Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällsrelaterad prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet.

Mattias Goldmann

Gröna Bilister

Kommunala mål

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Agenda 21

Norrtäljes Agenda 21, antagen av kommunfullmäktige, har som övergripande växthus-relaterat mål att ”Utsläppen av koldioxid och övriga klimatpåverkande gaser skall minska med 10 % till år 2010 jämfört med år 1990.” Kommunen har därutöver flera mål som berör trafik och miljövänligare bilism, bl.a.:

- Kommunikationerna skall vara tillfredsställande, säkra och miljövänliga.
- Utsläppen av koldioxid, kväveoxider, svaveldioxid och kolväten skall minska.
- Drivmedlen är orsaken till de skadliga luftutsläppen. Därför innebär en övergång till etanol/metanol, rapsoljebaserade bränslen, hybrid- eller elfordon en förbättrad miljö. Raps kan för övrigt odlas i kommunen.
- Kommunen skall successivt övergå till användning av förnyelsebara bränslen och samtidigt minska användningen av fossila bränslen i fordon med 25 % till år 2000.
- Kommunen skall verka för att distribution/försäljning av alternativa bränslen till fordon etableras inom kommunen.¹

Ekokommun

Norrtälje är med i Sveriges Ekokommuner. Ekokommunernas fyra systemvillkor entydigt uttalar att trafiken måste bli energieffektivare och övergå till förnybara drivmedel:

- Ämnen från jordskorpan får inte systematiskt öka i naturen.
- Ämnen från samhällets produktion får inte systematiskt öka i naturen.
- Det fysiska underlaget för naturens produktion och mångfald får inte systematiskt utarmas.
- Effektiv och rättvis resursomsättning för att tillgodose mänskliga behov.²

¹ <http://www.norrtalje.se/upload/Naturv%C3%A5rd/agenda21.pdf>.

Vision 2015

I kommunens Vision 2015, som antogs av kommunfullmäktige i februari 2001, anges bl.a. att kommunen ska ”vara bland de främsta i Sverige att nyttja ny teknik för en miljöanpassad struktur”.³

Översiktsplan och utvecklingsplan

Kommunens översiktsplan anger att Norrtälje ska verka för en långsiktigt hållbar utveckling. I utvecklingsplanen anges att ”Den lilla staden i ett regionalt sammanhang är sannolikt en form där ekologisk hållbarhet väl kan förenas med ekonomisk bärkraft.”⁴

Norrtälje kommuns bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Kommunen äger och leasar 256 personbilar, varav 151 miljöbilar. Det ger en miljöbilsandel på 59 procent, vilket ligger klart över genomsnittet av de 230 kommuner Gröna Bilister har granskat.

Miljöbilarna är praktiskt taget uteslutande av etanol-/flexifuelkaraktär, då etanol är det enda förnybara drivmedel som i dagsläget kan tankas inom kommunen. Norrtälje kommun upphandlade leasingbilar hösten 2005, varför en ny större upphandling inte är direkt förestående. Kommunen gav revisionsfirman Öhrlings PricewaterhouseCoopers KomRev i uppdrag att granska miljöbilsupphandlingen. Vissa kallstartsproblem konstaterades, liksom att mängden tankställen för etanol fortsatt brister, men inga övriga nackdelar med miljöbilarna konstaterades.⁵

Förmånsbilar är normalt sett onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket. Därför är det positivt att Norrtäljes kommun helt saknar förmånsbilar.

² <http://www.sekom.nu/standard.asp?id=19>

³ http://www.norrtalje.se/upload/Dokumentarkiv/Planering/antagen_öp_N-e_kommun.pdf

⁴

<http://www.norrtalje.se/upload/Dokumentarkiv/info/revison/Granskning%20av%20effekter%20av%20u.pdf>
<http://www.norrtalje.se/upload/Dokumentarkiv/Planering/UtvecklingsplanNorrtäljestad.pdf>

⁵

Upphandlingskrav transporttjänster

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilars körsträcka och utsläpp.

Kommunen ställer inga relevanta miljökrav när de upphandlar fordonstjänster, men Norrtäljes färdtjänst sköts av Stockholms läns landsting. Därmed omfattas färdtjänsten av landstingets mål att minst en fjärdedel av landstingets person- och varutransporter ska utföras med förnybara drivmedel år 2006. Färdtjänsten har också under 2006 fördubblat den merersättning som ges till de operatörer som framför sina fordon med förnybara drivmedel, vilket påskyndat omställningen hos åkerier och taxibolag.

Utbildning

Genom att lära ut sparsam körning, Ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transporterna går något snabbare.

Genom att lära ut sparsam körning, Ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transporterna går något snabbare. Kommunen har utbildat ett trettiotal anställda och upphandlade under våren förarutbildning för personal som kör mycket i tjänsten. I utbildningen, som är planerad att starta till hösten, ingår Ecodriving. Under år 2007 kommer utbildningen att följas upp – viktigt för att ge bestående effekt.

I Grön Trafikskola, diplomerad av Gröna Bilister i samarbete med Sveriges Trafikskolors Riksförbund, lär man sig ett mer miljöanpassat körmonster, bl.a. med Ecodriving, samt en miljödriven helhetssyn på transporter.⁶ I kommunen saknas dock helt sådana trafikskolor, men Roslagens Trafikskola utbildar i sparsam körning.

Stimulans till medborgarna

För att få hög utväxling på det kommunala miljöbilsarbetet, är det helt centralt att medborgarna också engageras, eftersom större delen av de bilar som finns i kommunen ägs av kommunmedborgare eller företag som är verksamma i kommunen.

I Norrtälje stadskärna parkerar alla gratis på cirka 900 parkeringsplatser (P-skiva ska användas). Det är en kontraproduktiv subvention av bilism som dessutom försvårar stimulansen av grönare bilism – man kan inte gynna miljöbilar med gratis parkering så som man gör i andra kommuner.

Alltfler kommuner delfinansierar medborgares miljöbilsköp, ofta med 30-50 procent av merkostnaden jämfört med motsvarande bensinbil. Norrtälje har dock inte infört denna stimulans.

⁶ Läs mer om Gröna Trafikskolor på www.grontrafikskola.se.

Studier har visat att man i medeltal minskar sitt bilåkande runt 50 % när man går med i en bilpool. Dessutom har det visat sig att en bilpoolsbil ersätter mellan åtta och tolv privatägda bilar. Det frigör stora ytor som man kan använda till roligare saker än parkeringsplatser.⁷ Norrtälje erbjuder dock ingen bilpool åt sina medborgare.

Kommunen har konsumentrådgivning på sin webbplats med en särskild avdelning om fordonsinköp, men här saknas helt information om miljöfordon eller hur man kan minska miljöpåverkan från sitt bilkörande.

Tankställen och bränslekrav

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövinst, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

Kommunens externa revision av miljöbilsinköpen, genomförd i september 2005, slår fast att ”Den enkätundersökning som gjorts visar att flexifuelbilarna i betydande utsträckning körs på bensin istället för etanol”.⁸ Anledningen uppges främst vara brist på tankställen för etanol – det finns endast tankställen för etanol E85 i Norrtälje centrum och i Rimbo (båda OKQ8). Kommunens val av etanolbilar är dock en del av ett aktivt arbete för att det ska finnas tankställen på alla orter i kommunen.

I kommunal regi rötas slam från flera mindre reningsverk vid Lindholmen till rågas, som skulle kunna uppgraderas till biogas för fordonsdrift.⁹

Kommunen har i motsats till Örebro kommun, inte några krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är beredda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skillnader mellan olika generalagents och återförsäljares inställning och motivation.

Miljöbilar kan i Norrtälje köpas bl.a. hos Fords återförsäljare Norrtälje Bilcentral AB, Lundqvists Bil&Motor som säljer Saab, Norrtälje Bil & Motor som säljer Toyota och Volvohandlaren Roslagsbil AB. De har alla ett aktivt arbete för att sälja miljöbilar.

⁷ <http://www.bilpool.se/index.jsp>.

⁸

<http://www.norrtalje.se/upload/Dokumentarkiv/info/revision/Granskning%20av%20effekter%20av%20u.pdf>.

⁹ http://www.sbgf.org/_filer/610206.pdf

Slutsatser och rekommendationer

Norrtälje ligger nära toppskiktet av landets miljöbilskommuner. Kommunen får betyget 6 av maximala 10 för sitt arbete. Bland det särskilt berömvärda märks:

- Kommunens höga andel miljöbilar – bland de bästa i landet
- Arbetet för att driva på introduktion av etanol/E85 på flera tankställen i kommunen
- Stimulansen för färdtjänst att välja miljöbilar, genom särskilt hög milersättning (drivs av Stockholms läns landsting)
- Avsaknaden av tjänstebilar för kommunala tjänstemän och politiker
- Den breda, genomtänkta och systematiska utbildningen av kommunanställda i sparsam körning, Ecodriving

Gröna Bilister presenterar fem huvudsakliga rekommendationer till kommunen:

- 1) Införa ett slutdatum för fossilbränsle drivna personbilar i kommunal ägo.
- 2) Ta efter landstingets miljöbilstimulans för färdtjänst för de transporter kommunen själv handlar upp.
- 3) Stimulera medborgarna att köpa och köra miljöbil, t.ex. med gratis parkering (förutsätter avgiftsbelagda p-platser) och/eller delfinansiering av merkostnaden vid inköp.
- 4) Fortsätt stimulera etableringen av tankställen för etanol E85 och se över möjligheterna att producera biogas för fordonsdrift lokalt.
- 5) Etablera, eller stimulera etableringen av, en bilpool öppen för allmänheten, med miljöbilar.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister (Mattias Goldmann), baserad på enkätsvar från Norrtälje kommun, företrätt av upphandlingsansvarig Erik Cederholm. Detta har kombinerats med utförliga granskningar av kommunala dokument och handlingar från andra relevanta aktörer. För ytterligare information: Kontakta Mattias Goldmann, mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se. Framtagandet av kommungranskningarna stöds finansiellt av Konsumentverket.